

Toimintaohje lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, ahdistelun ja hyväksikäytön ennaltaehkäisyyn

Toimintaohje perustuu Helsingin piispan 2018 kutsuman asiantuntijatyöryhmän selvitykseen. Ryhmän kokoonpano: Florence Schmitt, FT, vaativan erityistason psykoterapeutti, Heimo Langinvainio, LKT, isä Ryszard Mis SCJ. Ohjeistuksen laatimisessa ovat avustaneet Suomen Caritas ry:n pääsihteeri Larissa Franz-Koivisto ja hiippakunnan opetusjohtaja Osmo Vartiainen sekä yleisvikaari Raimo Goyarrola.

1. SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan lain (609/1986) määritelmän mukaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, joka loukkaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja luo uhkaavaa, vihamielistä, halventavaa, nöyryyttävää tai ahdistavaa ilmapiiriä.

- Koskettelun lisäksi häirinnän muotoja ovat esimerkiksi seksuaalissävytteiset puheet tai seksuaalissävytteisten kuvien ja viestien lähettely.
- Jos työpaikallaan näkee tai kokee seksuaalista häirintää, tulee ottaa yhteyttä työnantajan nimeämään yhteyshenkilöön tai esimieheen. Työnantajalla on velvollisuus puuttua kaikkeen seksuaaliviritteeseen häirintään ja ryhtyä käytettävissä olevin keinoin toimiin epäkohdan poistamiseksi (Työterveyslaki 27§). Asia tulee myös ottaa häirinnästä epäillyn työntekijän kanssa puheeksi.

→ **Seurauksena varoitus, vakavimmissa tapauksissa irtisanominen**

SEKSUAALINEN AHDISTELU

- Kaikki, mikä loukkaa uhrin seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta, määritellään rangaistavaksi rikokseksi.
- Seksuaalinen ahdistelu on **täysi-ikäisen kohdalla niin sanottu asianomistajarikos, jota poliisi voi tutkia vain siinä tapauksessa, että uhri vaatii tekijälle rangaistusta.**
- Seksuaalisen ahdistelun tilanteissa tulee tästä huolimatta aina olla yhteydessä poliisiin sekä työnantajan eli kirkon nimeämään yhteyshenkilöön tai esimieheen.

→ **Seurauksena rikosoikeudellisia toimenpiteitä**

3. ENNALTAEHKÄISEVIÄ TOIMENPITEITÄ RIKOSTAUSTAOTE

- Jokaiselta hiippakunnassa alaikäisten kanssa työskentelevältä vaaditaan ns. rikostaustaote.
- Hakemuksen voi tehdä sähköisesti: www.oikeusrekisterikeskus.fi
- Rikostaustaotteen hankkii työntekijä itse. Se ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi.

ESIMIESKOULUTUS

- Esimiesasemassa olevien on varmistettava, että työntekijät ovat tietoisia seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä käsitteistä ja käytänteistä.

TOIMINTAOHJE, KUN ON SYYTÄ EPÄILLÄ, ETTÄ LAPSI TAI NUORI ON JOUTUNUT HYVÄKSİKÄYTETYKSI

- Ota yhteyttä kirkon nimeämään yhteyshenkilöön/esimieheen
- Tee ilmoitus sekä poliisille että lastensuojelulle.
- Hyväksikäyttöepäilyjen selvityksessä nopea toiminta on esitutkinnan onnistumisen ja lapsen turvallisuuden varmistamisen kannalta ensisijaista.
- Jos lapsi spontaanisti kertoo jotain, niin siitä tulee mahdollisimman pian tehdä muistiinpanot, joissa mahdollisimman autenttisesti selostetaan tilanne ja lapsen käyttämät ilmaisut.
- Työntekijä ei saa itse ryhtyä haastattelemaan lasta eikä arvioimaan epäilyn todenperäisyyttä tai sitä, täyttääkö teko rikoksen tunnusmerkit!

2. SEKSUAALINEN HYVÄKSİKÄYTTÖ

- Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tavallisimmin 16-18-vuotiaan tai alemmalla kehitystasolla olevan henkilön taivuttamista sukupuoliyhteyden tai muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tilanteissa, jossa tekijä on auktoriteettiasemassa uhrin nähden.
- Seksuaalinen hyväksikäyttö tulee kysymykseen myös yli 18-vuotiaiden kohdalla, mikäli merkittävää taloudellista tai henkistä riippuvuussuhdetta uhrin ja tekijän välillä käytetään hyväksi.
- Epäiltäessä seksuaalista hyväksikäyttöä tulee aina olla yhteydessä poliisiin sekä työnantajan eli kirkon nimeämään yhteyshenkilöön tai esimieheen.

→ **Seurauksena rikosoikeudellisia toimenpiteitä**

LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSİKÄYTTÖ

- Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ovat seksuaaliset teot, jotka kohdistuvat alle 16-vuotiaaseen, tai seksuaaliset teot, jotka kohdistuvat alle 18-vuotiaaseen, mikäli tekijän ja uhrin välillä on erityinen riippuvuussuhde.
- Hyväksikäyttö ei aina vaadi fyysistä kontaktia lapsen ja aikuisen välillä, vaan myös esimerkiksi altistaminen seksuaaliselle materiaalille voi täyttää hyväksikäytön tunnusmerkit.
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole asianomistajarikos. Tämä tarkoittaa, että **rikos on virallisen syytteen alainen**, eikä syytteen nostaminen ole siten rikoksen uhrin harkinnassa. Virallisen syytteen nostaa syyttäjä poliisin tekemän esitutkinnan jälkeen. Poliisin tietoon teko saattaa tulla esim. sosiaali- ja terveysviranomaisten tai koulun henkilökunnan ilmoitusvelvollisuuden kautta tai epäilyksenä kanssakansalaiselta.

4. RIKOSILMOITUKSEN TEKEMINEN POLIISILLE

- Jos tilanne on akuutti, soita hätänumeroon **112**. Muutoin ilmoituksen voi tehdä sähköisesti https://www.poliisi.fi/rikokset/sahkoinen_rikosilmoitus tai soittamalla paikalliselle poliisilaitokselle (ks. www.poliisi.fi/yhteystiedot).
- Rikosilmoituksen voi tehdä vapaamuotoisesti: Mitä on tapahtunut, kenelle, missä, milloin, kuinka asia tullut ilmi ja kuka on tekijä, jos se on tiedossa, sekä mahdolliset tekijän yhteystiedot. Ilmoituksen tekijän yhteystiedot tulee myös muistaa ilmoittaa.
- On myös mahdollista olla etukäteen yhteydessä poliisilaitokselle ja pyytää tapaamista seksuaalirikoksiin perehtyneen henkilön kanssa. Helsingin poliisilaitoksen seksuaalirikosjaksella on oma konsultaationumero (**0295 471 612**) ja sähköpostiosoite (seksuaalirikokset.helsinki@poliisi.fi), joista saa konsultaatioapua.

LASTENSUOJELULAIN MUKAINEN ILMOITUSVELVOLLISUUS

- Lastensuojelulain 25 § 3 momentin mukaan edellä mainituilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko.
- Jos epäilty on pappi, tai muu seurakunnan työntekijä, toimitaan kuten edellä on neuvottu. Tämän lisäksi tulee ilmoittaa välittömästi piispalle. Piispa on velvollinen estämään epäiltyä lähestymästä lapsia/nuoria. Jos on kyse papista, piispa joutuu odottamaan siviilioikeudenkäyntiä ja määrättyä tuomiota, mutta hän käynnistää myös välittömästi kanonisen lain määräämiä toimenpiteitä.